

Pomagać czy nie? Komu? Kiedy? Dlaczego? Czyli o pomocy społecznej w Polsce i stosunku do niej Polaków

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach, *Sprawcy procederu handlu ludźmi*, dostępny w internecie: kielce.uw.gov.pl [dostęp 15.11.2021].

Pomagać czy nie? Komu? Kiedy? Dlaczego? Czyli o pomocy społecznej w Polsce i stosunku do niej Polaków

Źródło: tumisu, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Wielu ludzi, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji, wstydzi się poprosić o pomoc. Równie wielu bez skrupułów wykorzystuje wszelkie środki, jakie zapewnia pomoc społeczna, choć nie zawsze należą do najbardziej potrzebujących.

Czy twoim zdaniem pomoc społeczna w Polsce dobrze funkcjonuje? Jak pomagać, by było to skuteczne? Jak zachęcić tych, którzy się wstydzą? Jak weryfikować osoby, które zwracają się do ośrodków pomocowych? A może każdy powinien radzić sobie sam?

Twoje cele

- Opiszysz główne cechy stereotypu osoby potrzebującej wsparcia ze strony systemu pomocy społecznej.
- Scharakteryzujesz podstawowe cele, zakres, formy i sytuacje uzasadniające udzielanie pomocy społecznej w Polsce.
- Sformułujesz argumenty na rzecz poszczególnych kryteriów przyznawania pomocy przez system pomocy społecznej w Polsce.

Dla zainteresowanych

**Badania opinii publicznej:
historia, metody i ośrodki**

Badanie opinii publicznej

Nierówności społeczne

Status społeczny

O państwie opiekuńczym

Opieka zdrowotna

Badanie 1

Odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych możliwości.

Ćwiczenie 1

Czy twoim zdaniem pomoc społeczną w Polsce otrzymuje za dużo osób, za mało osób czy też tyle właśnie, ile jej potrzebuje (nie licząc programu 500+)?

☐

za dużo

☐

za mało

☐

tyle osób, ile potrzebuje

☐

trudno powiedzieć

Oprac. na podst.: *Komu i jak pomagać? Pomoc społeczna w opinii Polaków*, Komunikat z badań CBOS nr 118/2018, Warszawa, wrzesień 2018, s. 11.

Porównaj swoją odpowiedź z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 2

Rozważ następujące problemy.

Komu powinno się twoim zdaniem udzielać pomocy społecznej? Spróbuj maksymalnie precyzyjnie określić sytuację takich osób.

Czy finansowanie pomocy społecznej z podatków wymaga dodatkowej zgody, której na taką pomoc powinno udzielać społeczeństwo, czy też raczej jest to jego obowiązek?

W jakim stopniu za złe warunki życia odpowiada człowiek, który w nie popadł, a w jakim niezależne od niego okoliczności lub samo społeczeństwo? Spróbuj to określić w miarę precyzyjnie.

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i zastanów się nad czynnikami, które warunkują priorytety państwa w zakresie pomocy społecznej udzielanej różnym kategoriom potrzebujących.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1JqQGSpIHiRG>

Polacy o pomocy społecznej

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Polacy o pomocy społecznej.

Polecenie 2

Na podstawie filmu oraz własnych wyobrażeń, wiedzy i preferencji stwórz listę kategorii osób, którym powinno się udzielać wsparcia za pośrednictwem systemu pomocy społecznej i przy każdej z tych kategorii wskaż ewentualne argumenty, których mogłaby użyć osoba niezgadająca się z twoim wyborem. Opatrz je swoimi kontrargumentami.

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i wykonaj ćwiczenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PdV6VqTAo>

Podstawy prawne pomocy społecznej w Polsce

Nawet prawnicy nie znają tekstów wszystkich ustaw, na których opierają się w swojej pracy zawodowej. To samo dotyczy pracowników ośrodków pomocy społecznej w Polsce, którzy wykonują swoje czynności na podstawie Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Warto jednak wiedzieć, przynajmniej w wymiarze ogólnym, do kogo, w jakich sytuacjach i pod jakimi warunkami pomoc instytucjonalna może być skierowana. Po pierwsze dlatego, że jak słusznie stwierdza 92% respondentów w przedstawionym badaniu CBOS: „Korzystanie z pomocy społecznej jest czymś naturalnym i może przydarzyć się każdemu”. A po drugie dlatego, że tego rodzaju pomoc jest finansowana z naszych podatków.

Oto przydatne informacje, które znajdziemy w ustawie:

„Artykuł 2 [ustęp] 1. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

[Ustęp] 2. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Artykuł 3 [ustęp] 1. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (...).

[Ustęp] 3. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.

[Ustęp] 4. Potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i mieszczą się w możliwościach pomocy społecznej.

Artykuł 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Artykuł 5. Prawo do świadczeń z pomocy społecznej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, przysługuje:

1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

a) na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w artykule 159 (...) lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,

b) w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany – w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego;

3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin (...).

Artykuł 5 a. Prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje cudzoziemcom przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zaświadczenia, (...) lub na podstawie zezwolenia (...).

Artykuł 7. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

1) ubóstwa;

2) sieroctwa;

3) bezdomności;

- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 7 a) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; (...)
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (...);
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Artykuł 8 [ustęp] 1. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (...) przysługuje

- 1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód nie przekracza kwoty 461 zł, zwanej dalej „kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej”,
- 2) osobie w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kwoty 316 zł, zwanej dalej »kryterium dochodowym na osobę w rodzinie«,
- 3) rodzinie, której dochód nie przekracza sumy kwot kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, zwanej dalej »kryterium dochodowym rodziny« (...).

Artykuł 15. Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- 2) pracy socjalnej;
- 3) prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;

- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Artykuł 36. Świadczeniami z pomocy społecznej są:

1) świadczenia pieniężne:

- a) zasiłek stały,
- b) zasiłek okresowy,
- c) zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- d) zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie (...)
- f) pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki,
- g) świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (...),
- h) wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd;

2) świadczenia niepieniężne:

- a) praca socjalna,
- b) bilet kredytowany,
- c) składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- d) składki na ubezpieczenia społeczne,
- e) pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- f) sprawienie pogrzebu,
- g) poradnictwo specjalistyczne,
- h) interwencja kryzysowa,

- i) schronienie,
- j) posiłek,
- k) niezbędne ubranie,
- l) usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy,
- m) specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia,
- n) mieszkanie chronione,
- o) pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, (...)
- q) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych”.

Źródło: *Pomoc społeczna*, Dz.U.2020.1876 t.j. lex.pl [dostęp 20.02.2022].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Pomoc społeczna świadczona w Polsce przez ośrodki pomocy społecznej (OPS) przysługuje także osobom, które nie mają narodowości polskiej i polskiego obywatelstwa.	☐	☐
Pomoc społeczna nie przysługuje osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej z własnej winy (np. alkoholikom, narkomanom).	☐	☐
Pomoc społeczna w Polsce polega głównie na udzielaniu świadczeń socjalnych.	☐	☐
Pomoc społeczna w Polsce to instrument polityki społecznej prowadzonej przez instytucje państwa.	☐	☐
Pomoc społeczna w Polsce jest przyznawana potrzebującym wymienionym w ustawie bez względu na ich wiek.	☐	☐
Pomoc społeczna w Polsce zabezpiecza jedynie potrzeby rodzin, a nie osób indywidualnych.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach

Sprawcy procederu handlu ludźmi

Nicolae I. werbował kobiety z **biednych** rodzin wraz z małoletnimi dziećmi na Ukrainie. Grupa od 2005 r. działała na terenie południowo-wschodniej Polski. Kobietom obiecywano dobrze płatną pracę w charakterze opiekunek nad starszymi osobami. Sprawcy namawiali kobiety, aby zabierały ze sobą dzieci. Ofiarom oferowano pożyczkę na wizy, transport i pierwsze dni pobytu. Po przyjeździe do Polski kobiety oddawano pod opiekę członkiń gangu, które organizowały i nadzorowały ich pobyt. Pokrzywdzone dostawały kartkę z napisem „Zbieram na operację mojej córeczki”. Każda z kobiet miała żebrać, aż spłaci dług. Miały wyznaczoną normę dzienną, tj. co najmniej 200 zł. Jeżeli zebrały mniej, brakująca suma była dopisywana do długu. Kobietom udawało się zebrać dziennie nawet 700-800 zł. Ofiary nie miały możliwości ucieczki. Zabierano im dzieci, zastraszano oraz opowiadano im o układach szefów żebraczego biznesu z organami ścigania.

Źródło: Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach, *Sprawcy procederu handlu ludźmi*, dostępny w internecie: kielce.uw.gov.pl [dostęp 15.11.2021 r.].

Wskaż, kogo poza policję należałoby zawiadomić, stwierdzając opisywany w przykładzie stan rzeczy. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Słownik

bieda

pojęcie ekonomiczne i socjologiczne określające stan stałego braku środków potrzebnych do zaspokojenia potrzeb jednostki; stanowi zagrożenie dla realizacji celów

lub potrzeb życiowych
pomoc społeczna

instytucja polityki społecznej państwa, której zadaniem jest wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na inną możliwość.

Ćwiczenie 1

Czy twoim zdaniem pomoc społeczną w Polsce otrzymuje za dużo osób, za mało osób czy też tyle właśnie, ile jej potrzebuje (nie licząc programu 500+)?

☐

za dużo

☐

za mało

☐

tyle osób, ile potrzebuje

☐

trudno powiedzieć

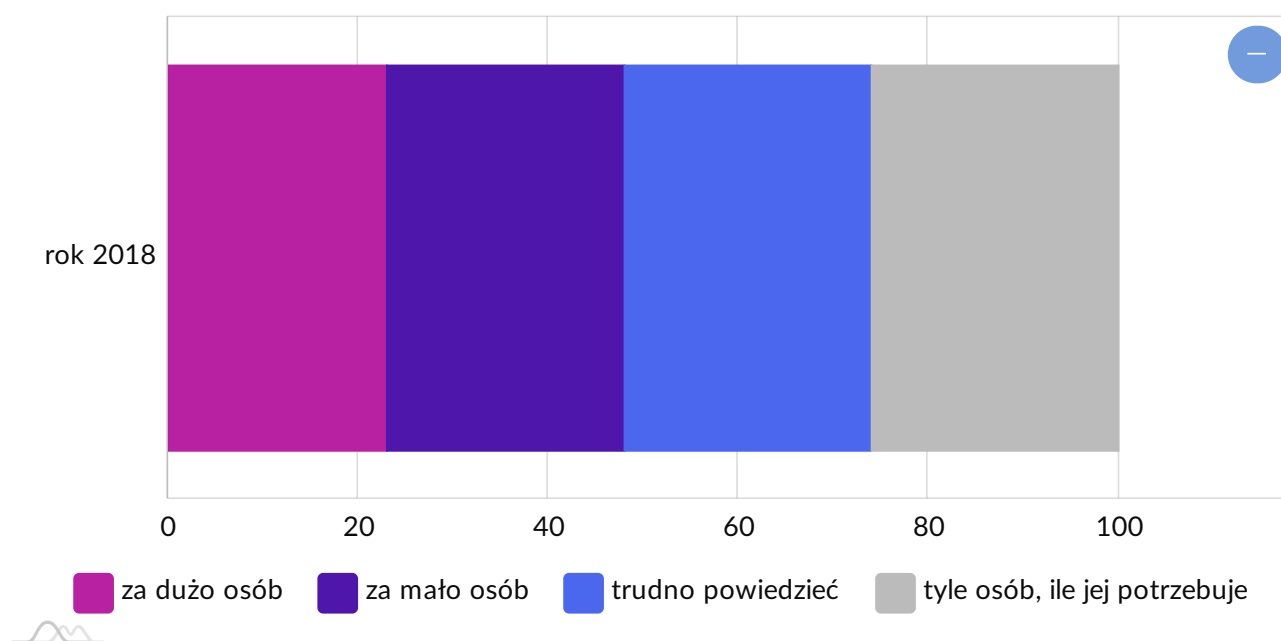
Oprac. na podst.: *Komu i jak pomagać? Pomoc społeczna w opinii Polaków*, Komunikat z badań CBOS nr 118/2018, Warszawa, wrzesień 2018, s. 11.

Porównanie sondaży i wyników badań

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe zadane przez CBOS i w badaniach w twojej klasie.

Czy Pana(i) zdaniem pomoc społeczną w Polsce otrzymuje za dużo osób, za mało osób czy też tyle właśnie, ile jej potrzebuje? (Nie licząc programu „Rodzina 500+”)

Oprac. na podst.: *Komu i jak pomagać? Pomoc społeczna w opinii Polaków*, Komunikat z badań CBOS nr 118/2018, Warszawa, wrzesień 2018, s. 11.

W pierwszym kroku porównaj odpowiedzi z badań zrealizowanych przez CBOS na ogólnopolskiej próbie dorosłych Polaków z odpowiedziami twojej klasy udzielonymi w Badaniu 1. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy jako grupa różnicie się czymś od społeczeństwa polskiego jako całości? Co uzasadnia te różnice?

W drugim kroku porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań, i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022

Temat: Pomagać czy nie? Komu? Kiedy? Dlaczego? Czyli o pomocy społecznej w Polsce i stosunku do niej Polaków

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa.

Uczeń:

4) wymienia katalog praw i wolności z Europejskiej karty socjalnej; rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje główne cechy stereotypu osoby potrzebującej wsparcia ze strony systemu pomocy społecznej;
- charakteryzuje podstawowe cele, zakres, formy i sytuacje uzasadniające udzielanie pomocy społecznej w Polsce;
- formułuje argumenty na rzecz poszczególnych kryteriów przyznawania pomocy przez system pomocy społecznej w Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- badanie sondażowe;
- analiza materiału źródłowego.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Przedstawienie tematu „Pomagać czy nie? Komu? Kiedy? Dlaczego? Czyli o pomocy społecznej w Polsce i stosunku do niej Polaków” i celów zajęć.
2. Rozpoznawanie wiedzy potocznej uczniów. Uczniowie próbują intuicyjnie odpowiedzieć na pytania zawarte we wprowadzeniu.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Podział klasy na grupy. Każdy zespół rozważa problemy przedstawione w ćwiczeniu 2 w sekcji „Badanie 1”. Następnie reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy, które są wspólnie dyskutowane przez uczniów.
3. Praca z materiałem zamieszczonym w sekcji „Film”. Uczniowie zapoznają się z treścią materiału, a potem w parach wykonują polecenia. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.

4. Uczniowie zapoznają się z treścią audiobooka, zapisują problemy i pytania z nią związane. Następnie prowadzą dyskusję, która pozwala lepiej zrozumieć poruszaną tematykę. Na końcu przystępują do rozwiązywania zadań w sposób indywidualny.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 2 w sekcji „Badanie 2”. Uczniowie porównują wyniki sondażu przeprowadzonego przez CBOS oraz wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Omówienie przebiegu zajęć, przedstawienie mocnych i słabych stron pracy zespołów i przekazanie informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Przygotuj kilka argumentów, których użyjesz w dyskusji na temat: „Jak usprawnić system opieki społecznej?”.

Materiały pomocnicze:

- *Komu i jak pomagać? Pomoc społeczna w opinii Polaków*, Komunikat z badań CBOS nr 118/2018, Warszawa, wrzesień 2018.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.